



Jurisprudentie

CONCLUSIE VAN ADVOCaat-GENERAAL
H. SAUGMANDSGAARD ØE
van 9 september 2021¹

Zaak C-242/20

HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagreb, handelend als rechtsopvolgster van HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj p.o., Zagreb,
tegen
BP EUROPA SE, handelend als rechtsopvolgster van DEUTSCHE BP AG, die zelf handelt als rechtsopvolgster van THE BURMAH OIL (Deutschland) GmbH

[verzoek van de Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (handelsrechter in tweede aanleg, Kroatië) om een prejudiciële beslissing]

„Prejudiciële verwijzing – Ruimte van vrijheid, veiligheid en recht – Justitiële samenwerking in burgerlijke en handelszaken – Rechterlijke bevoegdheid – Verordening (EG) nr. 44/2001 – Vordering tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking – Kwalificatie – Artikel 5, punten 1 en 3 – Bijzondere bevoegdheden ten aanzien van ‚verbintenissen uit overeenkomst‘ en ‚verbintenissen uit onrechtmatige daad‘”

I. Inleiding

1. Bij het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing heeft de Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (handelsrechter in tweede aanleg, Kroatië) het Hof twee vragen voorgelegd die zien op de uitlegging van verordening (EG) nr. 44/2001 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken² (hierna: „Brussel I-verordening”).

2. Die vragen zijn gesteld in het kader van een geding tussen HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagreb, een vennootschap naar Kroatisch recht, en BP EUROPA SE, een te Hamburg (Duitsland) gevestigde vennootschap, betreffende een geldsom waarop beslag is gelegd op de bankrekening van eerstgenoemde vennootschap en die aan laatstgenoemde vennootschap is overgemaakt in het kader van een tenuitvoerleggingsprocedure. Aangezien die procedure nadien ongeldig is verklaard, vordert verzoekster in het hoofdgeding de teruggave van de betrokken geldsom wegens ongerechtvaardigde verrijking.

¹ Oorspronkelijke taal: Frans.

² Verordening van de Raad van 22 december 2000 (PB 2001, L 12, blz. 1).

3. In het inleidende stadium waarin het hoofdgeding zich bevindt, dient de verwijzende rechter te achterhalen of de Kroatische gerechten bevoegd zijn om op die vordering tot teruggave uitspraak te doen, dan wel of die vordering moet worden ingesteld bij de Duitse gerechten, die de gerechten zijn van de lidstaat waar BP EUROPA is gevestigd. Het antwoord hangt met name af van de vraag of een dergelijke vordering betrekking heeft op „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening.

4. Het is niet voor het eerst dat het Hof wordt verzocht om zich uit te spreken over de manier waarop vorderingen wegens ongerechtvaardigde verrijking in het licht van de Brussel I-verordening moeten worden gekwalificeerd. Het heeft evenwel nog niet eenduidig geantwoord op de vraag of voor die vorderingen de in artikel 5, punt 3, van die verordening opgenomen bevoegdheidsregel inzake „verbintenissen uit onrechtmatige daad” geldt. Aangezien die bepaling qua systematiek met de in artikel 5, punt 1, van die verordening opgenomen bepaling inzake „verbintenissen uit overeenkomst” samenhangt, zal de onderhavige zaak het Hof de gelegenheid geven om een volledig antwoord met betrekking tot die twee regels te formuleren.

5. In de onderhavige conclusie zal ik uiteenzetten dat de vorderingen tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking *ten eerste* geen verband houden met „verbintenissen uit overeenkomst” in de zin van artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening, behalve wanneer zij nauw samenhangen met een bestaande of vermeende contractuele band tussen partijen in het geding, en *ten tweede* geen betrekking hebben op „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van die verordening.

II. Toepasselijke bepalingen

A. Brussel I-verordening

6. Overwegingen 11 en 12 van de Brussel I-verordening luiden als volgt:

„(11) De bevoegdheidsregels moeten in hoge mate voorspelbaar zijn, waarbij als beginsel geldt dat de bevoegdheid in het algemeen gegrond wordt op de woonplaats van de verweerder; de bevoegdheid moet altijd op die grond kunnen worden gevestigd, behalve in een gering aantal duidelijk omschreven gevallen waarin het voorwerp van het geschil of de autonomie van de partijen een ander aanknopingspunt wettigt. [...]

(12) Naast de woonplaats van de verweerder moeten er alternatieve bevoegdheidsgronden mogelijk zijn, gebaseerd op de nauwe band tussen het gerecht en de vordering of de noodzaak een goede rechtsbedeling te vergemakkelijken.”

7. In artikel 2, lid 1, van die verordening is het volgende bepaald:

„Onverminderd deze verordening worden zij die woonplaats hebben op het grondgebied van een lidstaat, ongeacht hun nationaliteit, opgeroepen voor de gerechten van die lidstaat.”

8. Artikel 5, punten 1 en 3, van die verordening luidt als volgt:

„Een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat, kan in een andere lidstaat voor de volgende rechten worden opgeroepen:

1. a) ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst: voor het gerecht van de plaats waar de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt, is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd;

[...]

3. ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad: voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen;”

9. De Brussel I-verordening is vervangen door verordening (EU) nr. 1215/2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken³ (hierna: „Brussel I bis-verordening”). Overeenkomstig artikel 66 van laatstgenoemde verordening is zij evenwel slechts van toepassing op rechtsvorderingen die zijn ingesteld, authentieke akten die zijn verleden of geregistreerd, en gerechtelijke schikkingen die zijn goedgekeurd of getroffen op of na 10 januari 2015. Aangezien de rechtsvordering van het hoofdgeding op 1 oktober 2014 is ingesteld, is ratione temporis de Brussel I-verordening erop van toepassing.

B. Kroatisch recht

10. In het Kroatische recht zijn de regels met betrekking tot ongerechtvaardigde verrijking opgenomen in de artikelen 1111 tot en met 1120 van de Zakon o obveznim odnosima (wet op de verbintenissen) (*Narodne novine*, nr. 35/05, nr. 41/08, nr. 125/11, nr. 78/15 en nr. 29/18).

11. Artikel 1111 van die wet bepaalt:

„(1) Indien een deel van het vermogen van een persoon op enigerlei wijze verschuift naar het vermogen van een ander en deze overdracht geen grondslag vindt in een rechtshandeling, in de beslissing van een rechter of van een andere bevoegde autoriteit of in een wet, is degene die het voordeel heeft verworven verplicht dit terug te geven of, indien dat niet mogelijk is, de waarde ervan te vergoeden.

(2) Onder vermogensoverdracht vallen ook voordelen die worden verkregen uit de uitvoering van een handeling.

(3) De verbintenis tot teruggave of vergoeding van de waarde ontstaat zelfs wanneer de grondslag voor de ontvangst van het voordeel ongeldig is of nadien is komen te vervallen.”

³ Verordening van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 (PB 2012, L 351, blz. 1).

III. Hoofdgeding, prejudiciële vragen en procedure bij het Hof

12. Uit de verwijzingsbeslissing blijkt dat de Trgovački sud u Zagrebu (handelsrechter Zagreb, Kroatië) op een bepaalde datum, op verzoek van THE BURMAH OIL (Deutschland), GmbH, heeft bevolen om een verbintenis van FUTURA d.o.o., Zagreb (Kroatië) gedwongen ten uitvoer te leggen door beslag, ten behoeve van de eerste vennootschap, op de geldvordering die de tweede vennootschap bezat ten aanzien van een derde vennootschap, te weten HRVATSKE ŠUME.⁴

13. Laatstgenoemde vennootschap heeft bij de Vrhovni sud Republike Hrvatske (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Kroatië; hierna: „Vrhovni sud”) een buitengewoon beroep ingesteld teneinde te doen vaststellen dat de jegens haar bevolen tenuitvoerleggingsmaatregelen ongeldig waren. Aangezien dat beroep geen schorsende werking had, is er tot de gedwongen tenuitvoerlegging overgegaan op 11 maart 2003, de dag waarop in het kader van de inning van de betrokken schuldvordering een bedrag van 3 792 600,87 Kroatische kuna (HRK) (circa 503 331 EUR) van haar bankrekening is geïncasseerd en overgemaakt aan DEUTSCHE BP AG, die inmiddels rechtsopvolgster van THE BURMAH OIL (Deutschland) was geworden.

14. In het kader van het beroep van HRVATSKE ŠUME heeft de Vrhovni sud bij arrest van 21 mei 2009 geoordeeld dat de tenuitvoerleggingsmaatregelen ten aanzien van die vennootschap ongeldig waren.

15. Bij verzoekschrift van 1 oktober 2014 heeft HRVATSKE ŠUME bij de Trgovački sud u Zagrebu een vordering tot terugbetaling van het onverschuldigde wegens ongerechtvaardigde verrijking⁵ ingesteld tegen BP EUROPA, die inmiddels rechtsopvolgster van DEUTSCHE BP was geworden. Verzoekster in het hoofdgeding heeft daarbij in wezen aangevoerd dat de rechtsgrondslag voor de overdracht van de inbeslaggenomen schuldvordering aan DEUTSCHE BP als gevolg van het door de Vrhovni sud gewezen arrest van 21 mei 2009 was komen te vervallen, waardoor die vennootschap zich ongerechtvaardigd had verrijkt. Daarom diende BP EUROPA het betrokken bedrag, vermeerderd met wettelijke rente, aan verzoekster in het hoofdgeding terug te betalen.

16. Als verweer heeft BP EUROPA aangevoerd dat de Kroatische gerechten onbevoegd zijn. Bij beschikking van 20 maart 2019 heeft de Trgovački sud u Zagrebu de vordering van HRVATSKE ŠUME om die reden afgewezen. Die rechter was in wezen van oordeel dat, aangezien in de Brussel I bis-verordening geen bijzondere regel voor de bevoegdheid ten aanzien van ongerechtvaardigde verrijking is opgenomen, alleen de in artikel 4, lid 1, van die verordening opgenomen algemene bevoegdheidsregel, volgens welke de gerechten van de lidstaat van de woonplaats van de verweerder bevoegd zijn, van toepassing is. Verzoekster in het hoofdgeding had haar vordering derhalve bij de Duitse gerechten moeten instellen.

⁴ Het ging destijds meer bepaald om HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj p.o., Zagreb, waarvan de vennootschap HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagreb, de latere rechtsopvolgster is. Aangezien die omstandigheid voor de onderhavige zaak zonder belang is, zal ik gemakshalve naar „HRVATSKE ŠUME” verwijzen om zowel de ene als de andere vennootschap aan te duiden.

⁵ De verwijzende rechter verduidelijkt dat de Kroatische rechtsregels inzake de tenuitvoerleggingsprocedure [zie met name artikel 58, punt 5, van de Ovršni zakon (wet op de gedwongen tenuitvoerlegging, *Narodne novine*, nr. 57/96, nr. 29/99, nr. 42/00, nr. 173/03, nr. 194/03, nr. 151/04, nr. 88/05, nr. 121/05, nr. 67/08, nr. 139/10, nr. 154/11 en nr. 70/12)] inhouden dat, wanneer een verbintenis gedwongen ten uitvoer is gelegd en de tenuitvoerleggingsmaatregelen nadien ongeldig worden verklaard, een vordering tot teruggave van de ten onrechte ontnomen goederen kan worden ingesteld in het kader van dezelfde tenuitvoerleggingsprocedure. Een dergelijk verzoek dient evenwel uiterlijk binnen één jaar na afloop van die procedure te worden ingediend. In casu heeft de Vrhovni sud zijn arrest evenwel zes jaar na de litigieuze gedwongen tenuitvoerlegging gewezen. Derhalve had Hrvatske šume een van de oorspronkelijke tenuitvoerleggingsprocedure losstaande vordering tot teruggave moeten instellen.

17. HRVATSKE ŠUME heeft tegen die beschikking hoger beroep ingesteld bij de Visoki trgovački sud Republike Hrvatske. Die rechter merkt op dat de Trgovački sud u Zagrebu zich ten onrechte op de Brussel I bis-verordening heeft gebaseerd, aangezien de Brussel I-verordening *ratione temporis* op de vordering van verzoekster in het hoofdgeding van toepassing is.⁶ Voorts vraagt de appelrechter zich af of de Kroatische gerechten bevoegdheid om van die vordering kennis te nemen kunnen ontleen aan artikel 5, punt 3, of aan artikel 22, punt 5, van de Brussel I-verordening. Daarbij speelt bij hem *ten eerste* de vraag of een vordering tot terugbetaling van onverschuldigde prestaties wegens ongerechtvaardigde verrijking betrekking heeft op „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van eerstgenoemde bepaling. *Ten tweede* speelt de vraag of de betrokken vordering, gelet op het feit dat de gestelde verrijking samenhangt met een tenuitvoerleggingsprocedure, ziet op „de tenuitvoerlegging van beslissingen” in de zin van laatstgenoemde bepaling.

18. In die omstandigheden heeft de Visoki trgovački sud de behandeling van de zaak geschorst en het Hof verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

- „1) Valt een vordering tot terugbetaling van onverschuldigde prestaties wegens ongerechtvaardigde verrijking onder de bevoegdheidsgrond van [de Brussel I-verordening] uit hoofde van ‚verbintenissen uit onrechtmatige daad’, gelet op het feit dat artikel 5, punt 3, van deze verordening onder meer bepaalt dat ‚een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat [ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad] in een andere lidstaat [kan] worden opgeroepen [...] voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen’?
- 2) Vallen contentieuze procedures die zijn ingeleid omdat er een termijn bestaat waarbinnen onverschuldigde prestaties in het kader van dezelfde gerechtelijke tenuitvoerleggingsprocedure kunnen worden teruggevorderd onder de uitsluitende bevoegdheid van artikel 22, punt 5, van [de Brussel I-verordening], waarin is bepaald dat voor de tenuitvoerlegging van beslissingen, ongeacht de woonplaats, de gerechten van de lidstaat van de plaats van tenuitvoerlegging bij uitsluiting bevoegd zijn?”

19. Het verzoek om een prejudiciële beslissing van 6 mei 2020 is ingekomen bij het Hof op 8 juni van hetzelfde jaar. De Kroatische en de Tsjechische regering en de Europese Commissie hebben bij het Hof schriftelijke opmerkingen ingediend. In de onderhavige zaak heeft er geen terechtzitting plaatsgevonden.

IV. Analyse

20. De twee vragen van de verwijzende rechter hebben betrekking op de bevoegdheid van de gerechten van de lidstaten van de Unie krachtens de Brussel I-verordening⁷ om kennis te nemen van een vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking. Overeenkomstig het verzoek van het Hof zal de onderhavige conclusie zijn toegespitst op de eerste van die twee vragen.

⁶ Zie punt 9 van de onderhavige conclusie.

⁷ Het wordt niet betwist dat de vordering van Hrvatske šume onder de Brussel I-verordening ressorteert. *Om te beginnen* valt die vordering binnen de materiële werkingssfeer ervan, aangezien zij ten eerste speelt in het kader van een grensoverschrijdend geschil en ten tweede (in beginsel) ziet op „burgerlijke en handelszaken” in de zin van artikel 1, lid 1, van die verordening. *Vervolgens* valt die vordering binnen de personele werkingssfeer van die verordening, aangezien de daarin vastgestelde bevoegdheidsregels in beginsel van toepassing zijn wanneer de verweerder woonplaats op het grondgebied van een lidstaat heeft (zie overweging 8 van die verordening) en BP EUROPA in Duitsland is gevestigd (zie punt 21 van de onderhavige conclusie). *Ten slotte* valt de betrokken vordering, zoals reeds in punt 9 van deze conclusie is toegelicht, binnen de temporele werkingssfeer van die verordening.

21. Vooraf dient erop te worden gewezen dat overeenkomstig artikel 2, lid 1, van die verordening als *algemene regel* geldt dat de gerechten van de lidstaat waar de verweerder woonplaats heeft, bevoegd zijn. In casu staat het vast dat BP EUROPA voor de toepassing van die verordening woonplaats in Duitsland heeft.⁸ Derhalve zijn op grond van die bepaling de Duitse gerechten bevoegd.

22. De Brussel I-verordening bevat evenwel ook regels op grond waarvan de verzoeker de verweerder in bepaalde gevallen kan oproepen voor het gerecht van een andere lidstaat.⁹ Met name in artikel 5 van die verordening zijn voor een aantal „verbintenissen” *bijzonderebevoegdheidsregels* opgenomen die de verzoeker de keuze bieden om zijn vordering bij een of meer aanvullende gerechten in te stellen.

23. Dergelijke regels gelden onder meer ten aanzien van „verbintenissen uit overeenkomst” en „verbintenissen uit onrechtmatige daad”. Op grond van artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening kan de verzoeker zich voor vorderingen van de eerste categorie wenden tot het gerecht van de „plaats waar de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt, is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd”. Vorderingen van de tweede categorie kunnen op grond van artikel 5, punt 3, van die verordening worden ingesteld bij het gerecht van de „plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen”.

24. Of een verzoeker van die mogelijke bevoegdheidsgronden gebruik kan maken, hangt af van de manier waarop zijn vordering wordt gekwalificeerd. De verwijzende rechter werpt nu juist een vraag over de kwalificatie op. Hij vraagt zich in wezen af of een vordering tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking als die van HRVATSKE ŠUME, bij gebreke van een specifieke regel in de Brussel I-verordening, verband houdt met „verbintenissen uit onrechtmatige daad” als bedoeld in artikel 5, punt 3, van die verordening. Het is uiteindelijk zaak te achterhalen of de door die vennootschap aangezochte Kroatische rechter al dan niet aan die bepaling bevoegdheid kan ontlennen.

25. Zoals ik in mijn inleiding van de onderhavige conclusie heb aangegeven, is de vraag op welke manier vorderingen wegens ongerechtvaardigde verrijking in het licht van de Brussel I-verordening moeten worden gekwalificeerd, op zich geen vraag die nog niet aan bod is gekomen in de rechtspraak van het Hof.¹⁰ Aan het Hof zijn immers meerdere zaken voorgelegd

⁸ Overeenkomstig artikel 60, lid 1, van de Brussel I-verordening hebben vennootschappen voor de toepassing van die verordening woonplaats op onder meer de plaats van hun statutaire zetel.

⁹ Zie in die zin artikel 3, lid 1, van de Brussel I-verordening.

¹⁰ In de onderhavige conclusie zal ik verwijzen naar zaken die betrekking hebben op het Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, dat op 27 september 1968 te Brussel is ondertekend (PB 1972, L 299, blz. 32; hierna: „Executieverdrag”), de Brussel I-verordening (die in de plaats van dat verdrag is gekomen) en de Brussel I bis-verordening (die eerstgenoemde verordening heeft herschikt), zonder tussen die instrumenten een onderscheid te maken. Volgens vaste rechtspraak kan de uitlegging van het Hof met betrekking tot de bepalingen van het Executieverdrag en de Brussel I-verordening immers worden toegepast op de bepalingen van de Brussel I bis-verordening en omgekeerd, wanneer die bepalingen „gelijkwaardig” zijn. Dat is met name het geval voor artikel 5, punten 1 en 3, van de eerste twee instrumenten en artikel 7, punten 1 en 2, van het derde instrument [zie met name arrest van 24 november 2020, Wikingerhof (C-59/19, EU:C:2020:950, punt 20 en aldaar aangehaalde rechtspraak; hierna: „arrest Wikingerhof”)].

waarin die problematiek ten aanzien van diverse bepalingen van die verordening aan de orde is gesteld.¹¹ Het Hof heeft zich evenwel nog niet duidelijk uitgesproken over de vraag die in de onderhavige zaak is gesteld.¹²

26. De verwijzende rechter lijkt samen met de Tsjechische regering en de Commissie van mening te zijn dat een vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking onder artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening valt. Zoals de Kroatische regering deel ik dat standpunt niet. In dat verband wijs ik er erop dat de eerste prejudiciële vraag weliswaar uitsluitend betrekking heeft op dat artikel 5, punt 3, maar dat deze bepaling, zoals hieronder zal worden toegelicht, qua systematiek samenhangt met artikel 5, punt 1, van die verordening. Het is immers niet mogelijk om zich over de eerste bepaling uit te spreken zonder vooraf de tweede bepaling te hebben uitgesloten. Ik zal ze dus elk afzonderlijk onderzoeken (deel B). Eerst zal ik kort ingaan op de rechtsfiguur van de ongerechtvaardigde verrijking, zoals deze tot uitdrukking komt in de nationale rechtsstelsels van de lidstaten (deel A).

A. Grote lijnen van de ongerechtvaardigde verrijking

27. Bij mijn weten kennen alle nationale rechtsstelsels van de lidstaten in enigerlei vorm de rechtsfiguur van de ongerechtvaardigde verrijking (ook wel „onredelijke”, „ongegegronde” verrijking of verrijking „zonder oorzaak”, genoemd)¹³. Die rechtsfiguur houdt in dat degene die ten koste van iemand anders een ongerechtvaardigd voordeel verkrijgt, die persoon daarvoor moet vergoeden¹⁴. In het algemeen wordt aangenomen dat die rechtsfiguur de uitdrukking vormt van het rechtvaardigheidsbeginsel volgens hetwelk niemand zich mag verrijken ten koste van anderen.¹⁵

28. De contouren van die rechtsfiguur verschillen van lidstaat tot lidstaat. Meer bepaald is in een aantal rechtsstelsels, waaronder het Hongaarse en het Poolse, een allesomvattend begrip voor ongerechtvaardigde verrijking opgenomen waarmee één enkele vordering overeenkomt die vroeger „de in rem verso” werd genoemd. In andere nationale rechtsstelsels, waaronder het Deense, het Spaanse, het Franse en ook het Oostenrijkse, wordt die rechtsfiguur opgesplitst in meerdere varianten en corresponderende vorderingen, waarbij met name een onderscheid wordt gemaakt tussen de terugvordering van het onverschuldigd betaalde (*condictio indebiti*) en de

¹¹ Zie arresten van 27 september 1988, Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459; hierna: „arrest Kalfelis”); 28 maart 1995, Kleinwort Benson (C-346/93, EU:C:1995:85); 11 april 2013, Sapir e.a. (C-645/11, EU:C:2013:228); 20 april 2016, Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282); 28 juli 2016, Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:607), en 12 oktober 2016, Kostanjevec (C-185/15, EU:C:2016:763).

¹² Die vraag is reeds voorgelegd in de zaken die hebben geleid tot de arresten van 28 maart 1995, Kleinwort Benson (C-346/93, EU:C:1995:85), en 28 juli 2016, Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:607). Het Hof heeft zich evenwel bij het eerste arrest onbevoegd verklaard, terwijl het bij het tweede arrest van oordeel was dat op de vraag niet hoefde te worden geantwoord omdat de vordering in kwestie niet binnen de werkingsfeer van de Brussel I-verordening viel. Advocaat-generaal Wahl heeft evenwel in zijn conclusie in de zaak Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punten 48-75), aan die vraag een belangrijke uiteenzetting gewijd waarop ik mij zal baseren. Het arrest Kalfelis ten slotte bevat aanwijzingen zonder evenwel een eenduidig antwoord op die vraag te bieden (zie de punten 73 en 74 van de onderhavige conclusie).

¹³ Zie voor een vergelijkende analyse Von Bar, C. et al. (red.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) – Interim Outline Edition; prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group)*, Sellier, European Law Publishers, München, 2008, deel IV, boek VII („Unjustified enrichment”), blz. 3843 e.v., met name blz. 3850-3874. Ongerechtvaardigde verrijking komt ook voor in het materiële Unierecht [zie met name arrest van 18 december 2014, Somvao (C-599/13, EU:C:2014:2462, punten 35 en 36), en arrest van het Gerecht van 16 november 2006, Masdar (UK)/Commissie (T-333/03, EU:T:2006:348, punt 94 en aldaar aangehaalde rechtspraak)].

¹⁴ Zie voor een soortgelijke omschrijving artikel VII.-1:101, lid 1, van de DCFR.

¹⁵ Zie met name de conclusie van advocaat-generaal Mazák in de zaak Masdar (UK)/Commissie (C-47/07 P, EU:C:2008:342, punt 47). Zoals de verwijzende rechter aangeeft, gaat de ongerechtvaardigde verrijking terug tot de *conditiones* (*condictio indebiti*, *condictio sine causa* enz.) uit het Romeinse recht (zie met name Romani, A.-M., „Enrichissement injustifié”, *Répertoire de droit civil*, Dalloz, februari 2018, § 21).

andere vormen van ongerechtvaardigde verrijking. Voorts is de rechtscategorie waarbij die rechtsfiguur en de eventuele varianten worden ingedeeld verschillend. Zo valt de ongerechtvaardigde verrijking (en de onverschuldigde betaling) in het Franse recht onder het begrip „quasi-overeenkomsten” – dat overigens in andere rechtsstelsels zoals het Duitse onbekend is –, terwijl die rechtsfiguur in de common law deel uitmaakt van een recente rechtstak die *law of restitution* wordt genoemd.¹⁶

29. Voor de toepassing van de internationaalprivaatrechtelijke regels van de Unie zijn deze nuances evenwel niet doorslaggevend. Mijns inziens hoeft met name geen onderscheid te worden gemaakt tussen de onverschuldigde betaling en de ongerechtvaardigde verrijking, omdat dat tweede begrip in brede zin het eerste begrip omvat. Voorts is de precieze manier waarop laatstgenoemde rechtsfiguur volgens het nationale recht van elke lidstaat wordt ingedeeld, niet zo relevant als het feit dat deze doorgaans binnen *een opzichzelfstaande (sui generis) categorie* valt die met name noch met het overeenkomstenrecht, noch met de regels inzake civielrechtelijke aansprakelijkheid verband houdt.

30. In de nationale rechtsstelsels van de lidstaten vormt de ongerechtvaardigde verrijking inderdaad *een autonome bron van verbintenissen*. Een dergelijke verrijking doet meer bepaald een *teruggaveverbintenis* ontstaan. De verrijkte dient het vermogensvoordeel (of eventueel het monetaire equivalent ervan) dat hij ten onrechte heeft verkregen ten koste van de verarmde, aan laatstgenoemde terug te geven. De wet beoogt aldus een onbillijke situatie te verhelpen door te eisen dat de vroegere toestand wordt hersteld. De verzoeker beroept zich op deze verbintenis in het kader van een vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking.¹⁷ Ik zal in deze conclusie hieronder dus gemakshalve spreken van (rechts)vordering(en) tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking.

31. In die verschillende nationale rechtsstelsels dienen voor het instellen van een dergelijke vordering over het algemeen *vier voorwaarden* vervuld te zijn, te weten (1) de verrijking van de verweerder, (2) de verarming van de verzoeker, (3) een bestaande correlatie tussen de verrijking en de verarming en (4) het ontbreken van een daarvoor bestaande „rechtvaardigingsgrond” (oftewel rechtsgrondslag).¹⁸

32. HRVATSKE ŠUME betoogt dat die voorwaarden zoals zij in het Kroatische recht zijn opgenomen in casu zijn vervuld. Zoals de verwijzende rechter verduidelijkt, heeft de beslaglegging op een bedrag van meerdere miljoenen HRK op de bankrekening van verzoekster in het hoofdgeding en de overdracht van dat bedrag aan THE BURMAH OIL (Deutschland) geleid tot de verrijking van laatstgenoemde vennootschap en de correlatieve verarming van eerstgenoemde vennootschap. Ofschoon die vermogensoverdracht aanvankelijk een „rechtvaardigingsgrond” vond in de tenuitvoerleggingsprocedure die door THE BURMAH OIL (Deutschland) tegen FUTURA werd gevoerd, en meer specifiek in de

¹⁶ Zie met name Von Bar, C. et al., op. cit., blz. 3860-3865.

¹⁷ Zie arrest van 16 december 2008, Masdar (UK)/Commissie (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punten 44 en 47), en conclusie van advocaat-generaal Wahl in de zaak Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punt 61).

¹⁸ Voor de verrijking is er een „rechtvaardigingsgrond” wanneer zij haar rechtvaardiging vindt in een overeenkomst, een eenzijdige handeling, een wettelijke verbintenis, een rechterlijke uitspraak enz. [zie met name arrest van 16 december 2008, Masdar (UK)/Commissie (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punt 46)]. Voorts kan de vordering tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking doorgaans enkel subsidiair worden ingesteld, dat wil zeggen wanneer de verarmde over geen andere beroepsmogelijkheid beschikt om het hem verschuldigde te verkrijgen [zie met name de conclusie van advocaat-generaal Mazák in de zaak Masdar (UK)/Commissie (C-47/07 P, EU:C:2008:342, punten 47 en 48)].

tenuitvoerleggingsmaatregelen die de Trgovački sud u Zagrebu jegens HRVATSKE ŠUME had bevolen, heeft de Vrhovni sud die maatregelen ongeldig verklaard en die „rechtvaardigingsgrond” derhalve met terugwerkende kracht weggenomen.¹⁹

B. Kwalificatie van de vorderingen tot teruggave op grond van ongerechtvaardigde verrijking in het licht van artikel 5, punt 1, en artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening

33. Nu de grote lijnen van de ongerechtvaardigde verrijking zijn uiteengezet, dient te worden onderzocht op welke manier vorderingen die daarop zijn gebaseerd, moeten worden *gekwalificeerd* in het licht van artikel 5, punt 1, en artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening. In dat verband dient de methodiek kort in herinnering te worden gebracht.

34. Bij gebreke van omschrijvingen in de Brussel I-verordening heeft het Hof herhaaldelijk geoordeeld dat „verbintenissen uit overeenkomst” als bedoeld in eerstgenoemde bepaling en „verbintenissen uit onrechtmatige daad” waarnaar in laatstgenoemde bepaling wordt verwezen, autonome Unierechtelijke begrippen vormen die met het oog op de eenvormige toepassing van de erin opgenomen bevoegdheidsregels in alle lidstaten voornamelijk²⁰ moeten worden uitgelegd aan de hand van de *systematiek* en de *doelstellingen* van die verordening. De indeling van een vordering in de ene of de andere categorie hangt dus niet af van de oplossingen waarin het nationale recht van de geadieerde rechter (zogenaamde *lex fori*) voorziet, noch van de kwalificatie die geldt volgens het toepasselijke recht (zogenaamde *lex causae*).²¹

35. Wat in de eerste plaats de *systematiek* van de Brussel I-verordening betreft, heeft het Hof herhaaldelijk geoordeeld dat zij berust op de in artikel 2, lid 1, van die verordening opgenomen algemene regel dat de gerechten van de lidstaat waar de verweerder woont bevoegd zijn, terwijl met name de in artikel 5 vastgelegde bijzonderebevoegdheidsregels uitzonderingen op deze algemene regel vormen die als zodanig strikt moeten worden uitgelegd.²²

36. Wat in de tweede plaats de *doelstellingen* van de Brussel I-verordening betreft, blijkt uit overweging 12 van die verordening dat met de in artikel 5, punt 1, en de in artikel 5, punt 3, ervan opgenomen bijzonderebevoegdheidsregels met name²³ doelstellingen van nabijheid en een goede rechtsbedeling worden nagestreefd. Dienaangaande heeft het Hof herhaaldelijk geoordeeld dat de door die bepalingen aan de verzoeker geboden keuzemogelijkheid is ingevoerd ter wille van een nuttige procesinrichting omdat er bij de daarin bedoelde „verbintenissen” een bijzonder nauwe band bestaat tussen de vordering en de rechter die kan worden geroepen daarvan kennis te nemen.²⁴

¹⁹ Zie de punten 12-15 van de onderhavige conclusie.

²⁰ De uit de nationale rechtsstelsels voortvloeiende algemene beginselen zijn eveneens belangrijk (zie voetnoot 50 van de onderhavige conclusie).

²¹ Zie met name arrest van 22 maart 1983, *Peters Bauunternehmung* (34/82, EU:C:1983:87, punten 9 en 10), en arresten *Kalfelis* (punten 15 en 16) en *Wikingerhof* (punt 25).

²² Zie met name arrest *Kalfelis* (punt 19), arrest van 27 oktober 1998, *Réunion européenne e.a.* (C-51/97, EU:C:1998:509, punt 16), en arrest *Wikingerhof* (punt 26).

²³ De in de Brussel I-verordening opgenomen bevoegdheidsregels hebben over het algemeen tot doel rechtszekerheid te waarborgen en daardoor de rechtsbescherming van de in de Europese Unie gevestigde personen te vergroten. Die regels dienen om die reden in hoge mate voorspelbaar te zijn: de eiser moet gemakkelijk kunnen bepalen bij welk gerecht hij zijn vordering kan instellen en de verweerder moet redelijkerwijs kunnen voorzien voor welk gerecht hij kan worden opgeroepen [zie overweging 11 van die verordening en arrest van 17 juni 2021, *Mittelbayerischer Verlag* (C-800/19, EU:C:2021:489, punt 25 en aldaar aangehaalde rechtspraak)].

²⁴ Zie met name arresten van 6 oktober 1976, *Industrie Tessili Italiana Como* (12/76, EU:C:1976:133, punt 13), en 20 februari 1997, *MSG* (C-106/95, EU:C:1997:70, punt 29), en arrest *Wikingerhof* (punten 28 en 37).

37. Tegen de achtergrond van deze algemene overwegingen heeft het Hof „verbintenissen uit overeenkomst” en „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de loop van zijn rechtspraak gedefinieerd.

38. *Ten eerste* blijkt uit de vaste rechtspraak van het Hof die is ingeleid met het arrest Handte²⁵, dat de toepassing van artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening „het bestaan van een juridische verbintenis [vereist] die een persoon uit vrije wil is aangegaan jegens een andere persoon en waarop de vordering van de verzoeker is gebaseerd”²⁶. Derhalve valt onder vorderingen ter zake van „verbintenissen uit overeenkomst” in de zin van die bepaling elke vordering die op een dergelijke verbintenis is gebaseerd.²⁷

39. *Ten tweede* dient erop te worden gewezen dat volgens net zo vaste rechtspraak, die uit het arrest Kalfelis is voortgevloeid en recentelijk bij het arrest Wikingerhof is verduidelijkt, onder vorderingen ter zake van „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening „elke [vordering] [valt] die beoogt de aansprakelijkheid van een verweerder in het geding te brengen en die geen verband houdt met een ‚verbintenis uit overeenkomst’” in de zin van artikel 5, punt 1, van die verordening, „dat wil zeggen [vorderingen] die niet zijn gebaseerd op een vrijwillig aangegane juridische verbintenis van een persoon jegens een ander”²⁸.

40. Zoals ik in mijn conclusie in de zaak Wikingerhof heb verduidelijkt²⁹ en het Hof bij het gelijknamige arrest heeft geoordeeld³⁰, vloeit uit een gezamenlijke lezing van die definities voort dat de indeling van een vordering bij „verbintenissen uit overeenkomst” in de zin van artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening, dan wel bij „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van die verordening, *afhangt van de verbintenis waarop die vordering is gebaseerd*.

41. De „kwalificatietoets” bestaat in wezen in *het identificeren van de verbintenis* waarop de verzoeker zich ten aanzien van de verweerder beroept en vervolgens in *het vaststellen van de aard van die verbintenis*, waarbij die aard dan weer afhangt van het feit dat of de handeling die *aan die verbintenis ten grondslag ligt*. Zoals ik hierna verder zal toelichten, vloeit een verbintenis, en dus een vordering, voort uit „overeenkomst” in de zin van artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening, wanneer de betrokken verbintenis haar grondslag vindt in een overeenkomst of een andere vorm van vrijwillige verbintenis van een persoon jegens een andere. De verbintenis en de vordering vloeien daarentegen voort uit „onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van die verordening, wanneer de betrokken verbintenis haar grondslag vindt in een „schadebrengend feit”.³¹ Ten slotte is de ene noch de andere bepaling van toepassing wanneer die grondslag elders moet worden gezocht.

²⁵ Arrest van 17 juni 1992 (C-26/91, EU:C:1992:268, punt 15).

²⁶ Arresten van 20 januari 2005, Engler (C-27/02, EU:C:2005:33, punten 50 en 51); 28 januari 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punt 39), en 11 november 2020, Ellmes Property Services (C-433/19, EU:C:2020:900, punt 37).

²⁷ Zie mijn conclusie in de zaak Wikingerhof (C-59/19, EU:C:2020:688, punt 36; hierna: „mijn conclusie in de zaak Wikingerhof”).

²⁸ Zie met name arrest Kalfelis (punt 18), arrest van 1 oktober 2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, punt 36), en arrest Wikingerhof (punt 23).

²⁹ Zie met name de punten 6, 39, 46, 49, 90 en 118.

³⁰ Zie arrest Wikingerhof (punt 31).

³¹ Zie mijn conclusie in de zaak Wikingerhof (punt 49 en aldaar aangehaalde referenties). Zie voor een recente toepassing van die „toets” arrest van 25 maart 2021, Obala i lučice (C-307/19, EU:C:2021:236, punten 88 en 89).

42. In deze context vormen verordening (EG) nr. 593/2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst³² (hierna: „Rome I-verordening”), en ook verordening (EG) nr. 864/2007 betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen³³ (hierna: „Rome II-verordening”) een nuttige leidraad om de aard van een bepaalde verbintenis vast te stellen en derhalve om uitspraak te doen over de manier waarop de vordering waaraan zij ten grondslag ligt, moet worden gekwalificeerd. Ofschoon die verordeningen niet helemaal dezelfde werkingsfeer hebben als respectievelijk artikel 5, punt 1, en artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening³⁴, vormen zij namelijk op het gebied van rechtsconflicten toch de tegenhangers van die bepalingen en moeten die drie verordeningen in de mate van het mogelijke op een samenhangende manier worden uitgelegd.³⁵

43. Na dit overzicht zal ik in de hiernavolgende delen uiteenzetten waarom de vorderingen tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking, behoudens in bepaalde gevallen, in beginsel geen verband houden met „verbintenissen uit overeenkomst” (deel 1) en waarom zij geen betrekking hebben op „verbintenissen uit onrechtmatige daad” (deel 2).

1. Vorderingen tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking hebben in beginsel geen betrekking op „verbintenissen uit overeenkomst”

44. Zoals ik in punt 38 van de onderhavige conclusie heb toegelicht, valt onder vorderingen ter zake van „verbintenissen uit overeenkomst” in de zin van artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening elke vordering die is gebaseerd op een „vrijwillig aangegane juridische verbintenis”, dat wil zeggen een „verbintenis uit overeenkomst” in de autonome betekenis die het internationaal privaatrecht van de Unie aan dat begrip geeft.³⁶ Een dergelijke verbintenis vindt haar grondslag in een overeenkomst of een andere vorm van vrijwillige verbintenis van een persoon jegens een ander.³⁷

45. Bij een vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking vloeit de teruggaveverbintenis waarop de verzoeker zich beroept, doorgaans niet voort uit een dergelijke vrijwillige verbintenis van de verweerder jegens eerstgenoemde. Die verbintenis is juist onafhankelijk van de wil van de verrijkte tot stand gekomen. In casu heeft de voorgangster van BP EUROPA de tenuitvoerleggingsprocedure waardoor zij zich heeft verrijkt weliswaar ingeleid, maar haar bedoeling ging niet verder dan dat: zij had niet de bedoeling jegens HRVATSKE ŠUME een verbintenis aan te gaan. In werkelijkheid vloeit die teruggaveverbintenis rechtstreeks voort uit de wet, die uit billijkheidsoverwegingen aan het ontbreken van een „rechtvaardigingsgrond” voor die verrijking, rechtsgevolgen verbindt.

³² Verordening van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 (PB 2008, L 177, blz. 6).

³³ Verordening van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 (PB 2007, L 199, blz. 40).

³⁴ Zie de punten 77 en 78 van de onderhavige conclusie.

³⁵ Zie overweging 7 van de Rome I- en de Rome II-verordening, alsook mijn conclusie in de zaak Wikingerhof (punt 5).

³⁶ Het Hof heeft die definitie trouwens geëxtrapoleerd naar de Rome I-verordening [zie arrest van 21 januari 2016, ERGO Insurance en Gjensidige Baltic (C-359/14 en C-475/14, EU:C:2016:40, punt 44)].

³⁷ Ik wijs erop dat de oorspronkelijke grondslag van elke verbintenis, met inbegrip van een „verbintenis uit overeenkomst”, in de wet te vinden is. Evenwel dient te worden nagegaan of de verbintenis overeenkomstig de wet van de schuldenaar kan worden afgedwongen *op grond van een overeenkomst of andere vrijwillige verbintenis van laatstgenoemde*, dan wel onafhankelijk van een dergelijke verbintenis [zie in die zin arrest Wikingerhof (punten 33 en 34)]. Zie voor de verschillende soorten vrijwillige verbintenissen die het Hof in zijn rechtspraak heeft erkend, mijn conclusie in de zaak Wikingerhof (punt 37).

46. De verbintenis die haar grondslag vindt in een ongerechtvaardigde verrijking vormt daarom doorgaans geen „vrijwillig aangegane juridische verbintenis” in de zin van de rechtspraak met betrekking tot artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening. De vorderingen tot teruggave wegens een dergelijke ongerechtvaardigde verrijking houden in beginsel dus geen verband met „verbintenissen uit overeenkomst” in de zin van die bepaling.³⁸

47. De lezing van de Rome II-verordening bevestigt die uitlegging. Uit artikel 2, lid 1, van die verordening blijkt namelijk dat de teruggaveverbintenis die haar grondslag in een ongerechtvaardigde verrijking vindt, wordt aangemerkt als een „niet-contractuele verbintenis” die onder die verordening valt³⁹ en waarvoor in artikel 10 ervan specifieke collisieregels zijn opgenomen.

48. *Dat neemt niet weg* dat voorgaande uitlegging dient te worden genuanceerd. Zoals de Commissie heel terecht opmerkt, kunnen vorderingen tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking namelijk uiteenlopende achtergronden hebben. Ofschoon een dergelijke vordering kan worden ingesteld tussen personen die verder geen enkele juridische band met elkaar onderhouden, zoals dat in beginsel het geval is voor HRVATSKE ŠUME en BP EUROPA⁴⁰, kan zij met name eveneens nauw samenhangen met een bestaande of vermeende contractuele band tussen partijen in het geding.

49. Zoals het Hof bij zijn arrest Profit Investment SIM heeft geoordeeld⁴¹, berust een vordering tot terugbetaling van prestaties die uit hoofde van een ongeldige (nietige, gebrekkige enz.) overeenkomst zijn verricht, op „verbintenissen uit overeenkomst” in de zin van artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening. Mijns inziens dienen vorderingen tot teruggave die na de ontbinding van een overeenkomst worden ingesteld wegens niet-uitvoering ervan of een in het kader van een overeenkomst verrichte onverschuldigde betaling, bijvoorbeeld bij schuldafflossing door een contractuele schuldenaar van een hoger dan het daadwerkelijk verschuldigde bedrag, op dezelfde manier te worden uitgelegd.

50. Ofschoon dergelijke vorderingen tot teruggave materieelrechtelijk soms (maar niet altijd) berusten op de regels inzake ongerechtvaardigde verrijking⁴², dienen zij voor de toepassing van de bevoegdheidsregels van de Brussel I-verordening inderdaad te worden geacht hun grondslag

³⁸ Zie in dezelfde zin Minois, M., *Recherche sur la qualification en droit international privé des obligations*, LGDJ, Parijs, 2020, blz. 263. Ik ben er mij van bewust dat het Hof bij zijn arrest van 14 mei 2009, *Ilsinger* (C-180/06, EU:C:2009:303, punt 57), zijdelings heeft laten verstaan dat de vorderingen die „precontractueel of quasi-contractueel” van aard zijn, systematisch onder artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening vallen. Mijns inziens gaat het daarbij evenwel om een ongelukkige formulering. Naast het feit dat het sinds het arrest van 17 september 2002, *Tacconi* (C-334/00, EU:C:2002:499), vaststaat dat de precontractuele aansprakelijkheid niet onder dat artikel 5, punt 1, maar onder artikel 5, punt 3, van die verordening valt, kan de categorie van de „quasi-contracten”, die in bepaalde nationale rechtsstelsels de ongerechtvaardigde verrijking omvat (zie punt 28 van de onderhavige conclusie), om de door mij zojuist uiteengezette redenen niet in algemene zin onder dat artikel 5, punt 1, vallen.

³⁹ Zie arrest van 21 januari 2016, *ERGO Insurance en Gjensidige Baltic* (C-359/14 en C-475/14, EU:C:2016:40, punten 45 en 46). Zie naar analogie ook arrest van 16 december 2008, *Masdar (UK)/Commissie* (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punt 48).

⁴⁰ De verwijzingsbeslissing bevat geen informatie over eventuele contractuele banden die de achtergrond van de zaak in het hoofdgeding vormen. Uit die beslissing blijkt *ten eerste* dat THE BURMAH OIL (Deutschland) schuldeiser van FUTURA was. Mogelijk vindt de betrokken schuldvordering haar grondslag in een overeenkomst tussen die twee vennootschappen. *Ten tweede* was FUTURA naar verluidt schuldeiser van Hrvatske šume. Mogelijk bestond er dus ook tussen die twee vennootschappen een overeenkomst. Daarentegen bestond er tussen THE BURMAH OIL (Deutschland) en Hrvatske šume in beginsel geen enkele contractuele band (zie punt 12 van de onderhavige conclusie).

⁴¹ Arrest van 20 april 2016 (C-366/13, EU:C:2016:282, punten 55 en 58).

⁴² Wanneer een overeenkomst op grond waarvan prestaties zijn verricht, ongeldig wordt verklaard, verliest de verrijking van de ontvanger van die prestaties immers haar „rechtvaardigingsgrond” [zie arrest van 16 december 2008, *Masdar (UK)/Commissie* (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punt 55)]. Op een vergelijkbare manier is er voor overbetaling door degene die een verbintenis uit overeenkomst is aangegaan geen „rechtvaardigingsgrond” omdat zij met name verder gaat dan hetgeen rechtens was gerechtvaardigd. In bepaalde rechtsstelsels, waaronder het Franse en het Hongaarse, gelden voor teruggaven na nietigverklaring van de overeenkomst evenwel specifieke contractregels (zie met name Von Bar, C.. et al., op. cit., blz. 3860).

te vinden in een overeenkomst. In wezen beroept de verzoeker zich ter rechtvaardiging van zijn recht op teruggave, dat de gevorderde „herstelmaatregel” (*remedy*) vormt, op een „verbintenis uit overeenkomst” die zijns inziens ongeldig is, door de verweerder niet is uitgevoerd, of bij de uitvoering waarvan hij meent te hebben „overgepresteerd”. Een dergelijke vordering is dus in wezen gebaseerd op de betrokken „verbintenis uit overeenkomst”, waarbij de door de verzoeker ingeroepen teruggaveverbintenis niet zelfstandig bestaat.⁴³

51. Dat de rechter van de overeenkomst zich kan uitspreken over de gevolgen van de ongeldigheid van de overeenkomst, de niet-uitvoering of „overprestatie” bij de uitvoering van de overeenkomst, en met name over de eruit voortvloeiende teruggaven, strookt bovendien met de in artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening nagestreefde doelstellingen van nabijheid en een goede rechtsbedeling.⁴⁴ De bevoegdheid mag met name niet verschillen naargelang de verzoeker in antwoord op de niet-uitvoering door de verweerder van een verbintenis uit overeenkomst een schadevergoeding dan wel de ontbinding van de overeenkomst en de teruggave van de uitgewisselde prestaties vordert.⁴⁵ Overigens moet de geadieerde rechter bij zijn uitspraak op dergelijke vorderingen tot teruggave voornamelijk contractuele kwesties beslechten (zoals naargelang het geval betreffende de inhoud van de betrokken verbintenis uit overeenkomst, de geldigheid ervan of de manier waarop deze door de verweerder moest worden uitgevoerd), en in dat kader oordelen over het bijbehorende bewijsmateriaal. Derhalve bestaat er een bijzonder nauw aanknopingspunt tussen de vordering en het gerecht van de in die bepaling bedoelde „plaats waar de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt, is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd”.⁴⁶

52. Voorts wordt *ten eerste* in artikel 12, lid 1, onder c) en e), van de Rome I-verordening bepaald dat het recht dat op de overeenkomst van toepassing is (de zogenoemde *lex contractus*), respectievelijk de gevolgen van contractuele tekortkoming en die van de nietigheid van de overeenkomst beheerst. De Uniewetgever heeft dus het standpunt ingenomen de na de ontbinding of de ongeldigheidsverklaring van een overeenkomst ingestelde vorderingen tot teruggave en de verbintenissen waarop die vorderingen zijn gebaseerd, contractueel van aard zijn. *Ten tweede* blijkt uit artikel 10, lid 1, van de Rome II-verordening dat wanneer de uit ongerechtvaardigde verrijking voortvloeiende niet-contractuele verbintenis verband houdt met een eerder bestaande contractuele betrekking tussen de partijen (typisch wanneer een contractuele schuldenaar een hoger bedrag aflost dan hij daadwerkelijk is verschuldigd), het recht dat die betrekking beheerst, dat wil zeggen de *lex contractus*, van toepassing is op de verbintenis. Aldus wordt de samenhang tussen die twee verordeningen en de Brussel I-verordening zo veel mogelijk gewaarborgd.

⁴³ Zie naar analogie mijn conclusie in de zaak Wikingerhof (punt 99).

⁴⁴ Zie in dezelfde zin conclusie van advocaat-generaal Bot in de zaak Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2015:274, punten 69-82); Briggs, A., *Civil Jurisdiction and Judgments*, Informa Law, Oxon, 2009, 5e druk, blz. 225-227; Magnus, U., en Mankowski, P., *Brussels Ibis Regulation – Commentary*, Otto Schmidt, Keulen, 2016, blz. 174-176; Hartley, T., *Civil Jurisdiction and Judgments in Europe – The Brussels I Regulation, the Lugano Convention, and the Hague Choice of Court Convention*, Oxford University Press, Oxford, 2017, blz. 111; Grušić, U., „Unjust enrichment and the Brussels I Regulation”, *International & Comparative Law Quarterly*, 2019, deel 68, nr. 4, blz. 837-868, met name blz. 849-861, en Minois, M., op. cit., blz. 322.

⁴⁵ Over het algemeen hangt de kwalificatie niet af van de door de verzoeker gevorderde „herstelmaatregel” (*remedy*) (zie voetnoot 81 van de onderhavige conclusie).

⁴⁶ Zie punt 36 van de onderhavige conclusie. Ik wijs erop dat aangezien bij dergelijke vorderingen tot teruggave de in artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening bedoelde „verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt” mijns inziens de verbintenis uit overeenkomst is waarvan wordt gesteld dat zij ongeldig is of door de verweerder niet is uitgevoerd, dan wel in het kader waarvan de verzoeker stelt „te hebben overgepresteerd” (zie punt 50 van de onderhavige conclusie), het gerecht van de plaats waar die verbintenis is of moest worden uitgevoerd, bevoegd is [zie in die zin conclusie van advocaat-generaal Kokott in de zaak Kostanjevec (C-185/15, EU:C:2016:397, punt 64)].

2. *Vorderingen tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking hebben geen betrekking op „verbintenissen uit onrechtmatige daad”*

53. Wat artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening betreft, wijs ik erop dat uit de in punt 39 van de onderhavige conclusie aangehaalde rechtspraak, die haar oorsprong vindt in het arrest Kalfelis, twee cumulatieve voorwaarden voortvloeien: een vordering ziet op „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van die bepaling, indien zij *ten eerste* beoogt „een verweerder aansprakelijk te stellen” en *ten tweede* „geen verband houdt met een „verbintenis uit overeenkomst” in de zin van artikel 5, punt 1, van die verordening.

54. Uit het voorgaande deel volgt dat vorderingen tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking geen verband houden met „verbintenissen uit overeenkomst” wanneer zij niet zijn gebaseerd op een „vrijwillig aangegane juridische verbintenis”, maar op een „niet-contractuele verbintenis”, tenzij zij nauw samenhangen met een (vermeend) bestaande contractuele band tussen partijen in het geding.

55. Derhalve rest nog de vraag of een dergelijke vordering „beoogt een verweerder aansprakelijk te stellen” in de zin van de „Kalfelisrechtspraak”.

56. Zoals ik reeds heb aangegeven, ben ik net zoals de Kroatische regering van mening dat dit niet het geval is.⁴⁷

57. *In de eerste plaats* herinner ik eraan dat bevoegdheid ten aanzien van „verbintenissen uit onrechtmatige daad” op grond van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening wordt verleend aan het gerecht van de „plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen”. Voor de toepassing van die bepaling is het bijgevolg absoluut noodzakelijk om een dergelijk „schadebrengend feit” te identificeren. Het vormt dan ook het uitgangspunt voor elke op „verbintenissen uit onrechtmatige daad” gebaseerde vordering.

58. In het arrest Bier⁴⁸ heeft het Hof voor het eerst het begrip „schadebrengend feit” in de zin van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening opgesplitst in twee afzonderlijke begrippen: de „schade” (of anders gezegd het „nadeel”) en de „veroorzakende gebeurtenis die aan de schade ten grondslag ligt”.⁴⁹ Het Hof heeft daarbij verwezen naar de voor de niet-contractuele aansprakelijkheid noodzakelijke elementen, zoals zij blijken uit de algemene beginselen die in de

⁴⁷ Zie ook conclusie van advocaat-generaal Wahl in de zaak Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punt 58), en mijn conclusie in de zaak Wikingerhof (voetnoot 66). Zie contra conclusie van advocaat-generaal Darmon in de zaak Shearson Lehman Hutton (C-89/91, niet gepubliceerd, EU:C:1992:410, punt 102).

⁴⁸ Arrest van 30 november 1976 (21/76, EU:C:1976:166).

⁴⁹ Zie arrest van 30 november 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punten 13-15).

nationale rechtsstelsels van de lidstaten worden gevonden.⁵⁰ Het heeft aldus geoordeeld dat „voor het ontstaan van niet-contractuele aansprakelijkheid [...] vereist [is] dat een causaal verband kan worden aangetoond tussen de schade en het schadeveroorzakende feit”.⁵¹

59. Een vordering „strekt [er dus toe] een verweerder aansprakelijk te stellen” in de zin van het arrest Kalfelis, indien zij is gebaseerd op een „schadebrengend feit” dat aan de verweerder kan worden toegerekend en aan de verzoeker nadeel heeft berokkend.⁵² Overeenkomstig de rechtspraak van het Hof en de in het voorgaande punt vermelde algemene beginselen vormt een dergelijk „schadebrengend feit” een onrechtmatige daad, dat wil zeggen een handelen of nalaten dat in strijd is met een aan eenieder bij wet opgelegd gebod of verbod en dat schade berokkent aan anderen.⁵³

60. De verwijzende rechter vraagt zich evenwel af het in meerdere taalversies van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening gemaakte onderscheid tussen verbintenissen uit „onrechtmatige daad” en verbintenissen uit daarmee gelijkgestelde daden (volgens het Frans „quasi-delicten”) geen ruimere uitlegging van de werkingssfeer van die bepaling vereist. Daarbij lijkt hij aan te nemen dat het tweede begrip in tegenstelling tot het eerste andere rechtsfeiten dan „schadebrengende feiten” kan omvatten.

61. Dat is mijns inziens niet het geval. Het Hof heeft in zijn rechtspraak met betrekking tot artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening terecht nooit een onderscheid tussen de „onrechtmatige daden” en de „daarmee gelijkgestelde daden” gemaakt. Behalve dat dit onderscheid niet in alle taalversies van die verordening voorkomt⁵⁴, is de aanwezigheid van het begrip „daarmee gelijkgestelde daad” in een aantal ervan niet bedoeld om de werkingssfeer van die bepaling uit te breiden. In feite gaat het om een eerbetoon aan het Franse recht, waarin specifiek een onderscheid wordt gemaakt tussen de civielrechtelijke aansprakelijkheid wegens opzettelijke handelingen (onrechtmatige daden) en die wegens schadebrengende feiten welke uit roekeloosheid of onachtzaamheid worden begaan (daarmee gelijkgestelde daden).⁵⁵ Kortom, dat

⁵⁰ Zie arrest van 30 november 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punt 17). Dienaangaande oordeelt het Hof weleens dat de in de Brussel I-verordening gehanteerde begrippen dienen te worden uitgelegd aan de hand van het doel en het systeem van de genoemde verordening alsook *aan de hand van de algemene beginselen die voortvloeien uit de nationale rechtsordes* [zie met name arrest van 25 maart 2021, Obala i lučice (C-307/19, EU:C:2021:236, punt 60 en aldaar aangehaalde rechtspraak)]. De in de Brussel I-verordening opgenomen categorieën bevatten immers aan het burgerlijk recht, het handelsrecht en het procesrecht ontleende begrippen („overeenkomst”, „onrechtmatige daad” enz.) waarvan de betekenis niet louter uit het doel en het systeem van die verordening kan worden afgeleid. Met het oog op een autonome uitlegging van die begrippen laat het Hof zich met name door die algemene beginselen, aan de hand waarvan kan worden gekomen tot de „kern” van elk van die begrippen, expliciet of impliciet leiden. In alle twijfelachtige gevallen dient de kwalificatie die het best bij het doel en het systeem van die verordening aansluit, te prevaleren [zie naar analogie mijn conclusie in de zaak Verein für Konsumenteninformation (C-272/18, EU:C:2019:679), punt 47)].

⁵¹ Arrest van 30 november 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punt 16). Zie ook arresten van 16 juli 2009, Zuid-Chemie (C-189/08, EU:C:2009:475, punt 28); 18 juli 2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, punt 34), en 21 april 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, punt 41).

⁵² Zie arrest van 21 april 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, punten 39 en 40).

⁵³ Zie in die zin arresten van 17 september 2002, Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, punten 25 en 27); 1 oktober 2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, punten 41 en 42); 18 juli 2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, punten 35-38), en 21 april 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, punt 50), en arrest Wikingerhof (punt 33, 34 en 36). De idee van de onrechtmatige daad blijkt uit verschillende taalversies van de Brussel I-verordening [zie met name de Italiaanse („in materia di *illeciti civili dolosi o colposi*”) en de Nederlandse taalversie („*onrechtmatige daad*”) (eigen cursivering)]. Evenwel kan niet worden uitgesloten dat artikel 5, punt 3, van die verordening eveneens van toepassing is op gevallen van risicoaansprakelijkheid, in het kader waarvan de wet bepaalt dat sommige overigens legitieme activiteiten tot een op de *risicotheorie* gebaseerde aansprakelijkheid leiden voor de door die activiteiten aan anderen berokkende bijzondere schade. Dat specifieke geval is in casu evenwel niet aan de orde.

⁵⁴ Volgens mijn onderzoek is het begrip „quasi-delict” in een of andere vorm in de Bulgaarse, de Spaanse, de Tsjechische, de Duitse, de Griekse, de Engelse, de Franse, de Kroatische, de Italiaanse, de Letse, de Litouwse, de Hongaarse, de Maltese, de Poolse, de Roemeense en de Sloveense taalversie van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening opgenomen. Dat begrip is niet terug te vinden in de Deense, de Estse, de Nederlandse, de Portugese, de Slowaakse, de Finse en de Zweedse taalversie van die verordening.

⁵⁵ Zie artikel 1241 van de Franse code civil (burgerlijk wetboek). Voorts blijkt dat onderscheid duidelijk uit de Italiaanse taalversie van de Brussel I-verordening („in materia di *illeciti civili dolosi o colposi*”) (eigen cursivering).

begrip wijst er in de betrokken versies slechts op dat die bepaling „schadebrengende feiten” dekt, ongeacht of deze opzettelijk dan wel uit onachtzaamheid zijn begaan.⁵⁶ „Onrechtmatige daden” en „daarmee gelijkgestelde daden” zijn twee varianten van diezelfde „feiten”. Overigens zou dat artikel 5, punt 3, zoals de verwijzende rechter zelf aangeeft, geen bevoegdheids criterium voor de betrokken vorderingen opleveren indien het begrip „daarmee gelijkgestelde daden” andere soorten rechtsfeiten zou omvatten.

62. Uit voorgaande overwegingen vloeit voort dat een vordering „beoogt een verweerder aansprakelijk te stellen” in de zin van het arrest Kalfelis en derhalve verband houdt met „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening, wanneer zij is gebaseerd op een niet-contractuele verbintenis die, zoals ik in punt 41 van de onderhavige conclusie heb uiteengezet, haar grondslag vindt in een „schadebrengend feit” („onrechtmatige daad” of „daarmee gelijkgestelde daad”), zoals gedefinieerd in punt 59 van deze conclusie.⁵⁷ Een op een niet-contractuele verbintenis gebaseerde vordering die haar grondslag vindt in een ander rechtsfeit dan een „schadebrengend feit”, valt daarentegen niet onder die bepaling. Die bepaling dekt met andere woorden niet alle niet-contractuele verbintenissen, maar een subcategorie ervan, die ik als „verbintenissen uit onrechtmatige daad” zal aanmerken.

63. Ofschoon de categorie van de „verbintenissen uit onrechtmatige daad”, zoals uitgelegd in het arrest Kalfelis, dus een grote verscheidenheid aan soorten aansprakelijkheid dekt⁵⁸, betreft het, anders dan de Commissie suggereert, niettemin geen „restcategorie” waaronder elke vordering die op een niet uit „overeenkomst” voortvloeiende civiel- of handelsrechtelijke verbintenis in de zin van artikel 5, punt 1, van de Brussel I-verordening is gebaseerd, kan worden ingedeeld.⁵⁹ Bij dat arrest heeft het Hof er enkel op gewezen dat die bepaling en artikel 5, punt 3, van die verordening *elkaar uitsluiten*, aangezien dezelfde burgerrechtelijke aansprakelijkheidsvordering niet tegelijkertijd onder die twee bepalingen kan vallen.⁶⁰ Niettemin bestaan er vorderingen die noch onder de ene, noch onder de andere bepaling vallen op grond dat zij zijn gebaseerd op verbintenissen die noch uit „overeenkomst”, noch uit „onrechtmatige daad” voortvloeien.

64. *In de tweede plaats* berust een vordering tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking weliswaar op een niet-contractuele verbintenis⁶¹, maar die verbintenis vindt haar grondslag niet in een aan de verweerder toerekenbaar „schadebrengend feit” in de zin van artikel 5, punt 3, van de

⁵⁶ Zie met name Dickinson, A., *The Rome II Regulation*, Oxford University Press, 2008, blz. 347 en 348, en Magnus, U., en Mankowski, P., op. cit., blz. 271. Ik ben trouwens van mening dat zelfs gevallen van objectieve aansprakelijkheid, die los van enig moreel element uitsluitend van de vaststelling van een onrechtmatig schadebrengend feit afhangen, onder die bepaling vallen.

⁵⁷ Zie mijn conclusie in de zaak Wikingerhof (punt 46). Vanuit een omgekeerd perspectief heeft het Hof reeds het begrip „op een onrechtmatige daad gebaseerde vordering” gehanteerd [arrest van 25 oktober 2012, Folien Fischer en Fofitec (C-133/11, EU:C:2012:664, punt 43)].

⁵⁸ Zie arrest van 30 november 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punt 18). Zie voor een aantal voorbeelden mijn conclusie in de zaak Wikingerhof (punt 48).

⁵⁹ Zie conclusie van advocaat-generaal Gulmann in de zaak Reichert en Kockler (C-261/90, niet gepubliceerd, EU:C:1992:78, Jurispr., blz. 2169), conclusie van advocaat-generaal Jacobs in de zaak Engler (C-27/02, EU:C:2004:414, punten 53-57) en conclusie van advocaat-generaal Bobek in de zaak Feniks (C-337/17, EU:C:2018:487, punt 98). In de arresten van 27 oktober 1998, Réunion européenne e.a. (C-51/97, EU:C:1998:509, punt 24); 13 maart 2014, Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punt 27), en 28 januari 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punt 44), heeft het Hof er inderdaad op gewezen dat indien de betrokken vorderingen geen verband houden met „verbintenissen uit overeenkomst”, zij moeten worden geacht betrekking te hebben op „verbintenissen uit onrechtmatige daad”. Het Hof heeft evenwel op die manier geredeneerd omdat die vorderingen hoe dan ook waren gebaseerd op een aan de verweerder toerekenbare onrechtmatige daad die schade aan de verzoeker had berokkend. De enige vraag was of het ging om aansprakelijkheid „uit overeenkomst” dan wel om aansprakelijkheid „uit onrechtmatige daad”.

⁶⁰ Zie arrest Wikingerhof (punt 26).

⁶¹ Zie punt 54 van de onderhavige conclusie.

Brussel I-verordening.⁶² Zoals de verwijzende rechter in wezen heeft aangegeven, kan de ongerechtvaardigde verrijking immers niet als een dergelijk „feit” worden beschouwd. Anders dan de Tsjechische regering en de Commissie aanvoeren, gaat het dus niet om een „met een onrechtmatige daad gelijkgestelde daad” in de zin van die bepaling.

65. De teruggaveverbintenis die aan een dergelijke vordering ten grondslag ligt, vloeit immers voort uit de verrijking van de verweerder en het ontbreken (of in casu veeleer het met terugwerkende kracht wegvallen) van een daarvoor bestaande „rechtvaardigingsgrond”⁶³. Zoals de Kroatische regering terecht aanvoert, veronderstelt een dergelijke vordering *niet dat er sprake is van een of ander handelen of nalaten van de verweerder*. De betrokken verbintenis is vanzelf, los van diens gedrag, tot stand gekomen.⁶⁴

66. De Tsjechische regering repliceert in essentie dat het aan de basis van de verrijking liggende feit (in casu de toepassing van de nadien ongeldig verklaarde tenuitvoerleggingsprocedure) met een „schadebrengend feit” in de zin van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening moet worden gelijkgesteld.

67. Mijns inziens kan van die gelijkstelling evenwel geen sprake zijn. *Allereerst* vindt de onderliggende verbintenis van een vordering tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking haar grondslag strikt genomen niet in het feit dat aan de basis van die verrijking ligt, maar in de verrijking zelf. *Vervolgens* kan dat feit niet altijd aan de verweerder worden toegerekend. Veelal zal het juist eerder toerekenbaar zijn aan de verzoeker, die bijvoorbeeld per ongeluk een onverschuldigde geldsom zal hebben overgemaakt. *Ten slotte* is de tenuitvoerleggingsprocedure in casu weliswaar op initiatief van verweerder in het hoofdgeding ingeleid, maar kan deze procedure, gelet op het feit dat zij helemaal niet onrechtmatig is en in de wettelijke zin des woords geen „nadeel” aan verzoekster in het hoofdgeding heeft berokkend, niet worden beschouwd als een „schadebrengend feit”.

68. De Commissie repliceert van haar kant dat het feit dat verweerder in het hoofdgeding in strijd met artikel 1111 van de *Zakon o obveznim odnosima*⁶⁵ heeft nagelaten het litigieuze voordeel aan verzoekster in het hoofdgeding terug te geven, als het „schadebrengende feit” in de zin van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening is aan te merken.

69. Dat argument snijdt geen hout. De aangevoerde teruggaveverbintenis bestond, hypothetisch gesproken, immers voorafgaand aan een eventuele weigering van verweerder in het hoofdgeding om deze uit te voeren. Het komt dus neer op een cirkelredenering wanneer wordt aangenomen dat die verbintenis voortvloeit uit het gedrag van laatstgenoemde. De grondslag van de betrokken verbintenis is in een eerder stadium te vinden: zij is, zoals gezegd, tot stand gekomen op het moment van ontvangst van de ongerechtvaardigde verrijking (oftewel in casu op het moment waarop de tenuitvoerleggingsprocedure met terugwerkende kracht ongeldig is verklaard).

⁶² Zie in dezelfde zin House of Lords (Verenigd Koninkrijk), arrest van 30 oktober 1997, Kleinwort Benson Ltd tegen City of Glasgow District Council (1997) UKHL 43; Magnus, U., en Mankowski, P., op. cit., blz. 272; Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe*, LGDJ, Parijs, 4e druk, 2010, blz. 219; Grušić, U., op. cit., blz. 86, en Minois, M., op. cit., blz. 262-265.

⁶³ Zie punt 32 van de onderhavige conclusie.

⁶⁴ Zie in die zin arrest van 16 december 2008, Masdar (UK)/Commissie (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punt 49), en conclusie van advocaat-generaal Wahl in de zaak Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punt 62).

⁶⁵ Weergegeven in punt 11 van de onderhavige conclusie.

70. Indien de loutere niet-uitvoering door een verweerder van een reeds bestaande verbintenis als een „schadebrengend feit” zou moeten worden opgevat, zou artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening overigens een zeer ruime werkingssfeer hebben, aangezien een rechtsvordering in burgerlijke en handelszaken over het algemeen is ingegeven door de niet-uitvoering door de verweerder van een gestelde verbintenis.⁶⁶

71. Anders dan de Commissie aanvoert, is de situatie niet vergelijkbaar met die welke aan de orde is in de zaak die tot het arrest *Austro-Mechana*⁶⁷ heeft geleid en ook door de verwijzende rechter wordt aangehaald. De omstandigheden van die zaak zijn mijns inziens namelijk zeer specifiek.

72. In herinnering zij gebracht dat het Hof bij dat arrest heeft geoordeeld dat een vordering tot betaling van de „billijke compensatie” die is vastgesteld in artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij⁶⁸, zoals de door de collectieve beheersorganisatie voor auteursrechten *Austro-Mechana* tegen de Amazonvennootschappen ingestelde vordering, betrekking heeft op „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening.⁶⁹ Die vordering vond haar grondslag in de verplichting tot betaling van die „compensatie”, die door het Oostenrijkse recht aan Amazon werd opgelegd wegens het in de handel brengen van opnamedragers op Oostenrijks grondgebied.⁷⁰ Het ging daarbij niet om een ongeoorloofde handeling. Het gedrag van Amazon droeg evenwel bij tot de schade die de rechthebbenden door het kopiëren voor privégebruik van hun beschermd materiaal was berokkend. Volgens vaste rechtspraak van het Hof is de genoemde „compensatie” bedoeld om die schade te vergoeden. Als collectieve beheersorganisatie in de *Austro-Mechana* die „compensatie” namens de rechthebbenden die zij vertegenwoordigde. De schade waarop die vennootschap zich beriep, was dus in feite schade van die rechthebbenden. Kortom, de aan de basis van die vordering liggende verplichting vond haar grondslag al met al in een „schadebrengend feit”.⁷¹ De Oostenrijkse gerechten waren overigens het best in staat om de schade te beoordelen die de Oostenrijkse consumenten door het maken van kopieën voor privégebruik (die potentieel afhingen van het aantal opnamedragers dat door de Amazonvennootschappen in Oostenrijk was verkocht) aan deze rechthebbenden hadden berokkend en derhalve om uitspraak te doen over het bedrag van de „billijke compensatie” die door die vennootschappen moest worden betaald.⁷²

73. *In de derde plaats* vindt de uitlegging volgens welke een vordering tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking niet onder artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening valt, mijns inziens steun in een andere passage van het arrest *Kalfelis*. Ik herinner eraan dat in de zaak die tot dat arrest heeft geleid, een particulier naar aanleiding van mislukte beursverrichtingen optrad tegen zijn bank en daarbij cumulatieve vorderingen had ingesteld die op drie soorten

⁶⁶ Zie de conclusie van advocaat-generaal Wahl in de zaak *Siemens Aktiengesellschaft Österreich* (C-102/15, EU:C:2016:225, punt 61). Wat zou indruisen tegen het beginsel volgens hetwelk die bepaling strikt moet worden uitgelegd (zie punt 83 van de onderhavige conclusie).

⁶⁷ Arrest van 21 april 2016 (C-572/14, EU:C:2016:286).

⁶⁸ Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 (PB 2001, L 167, blz. 1).

⁶⁹ Ik wijs erop dat de lidstaten die de uitzondering op het aan de rechthebbenden toegekende reproductierecht voor het kopiëren voor privégebruik van hun beschermd materiaal (zogenaamde uitzondering „voor het kopiëren voor privégebruik”) in hun wetgeving invoeren, dienen te voorzien in de betaling van een „billijke compensatie” aan die rechthebbenden. Ofschoon deze „compensatie” in beginsel door de gebruikers die deze kopieën maken zou moeten worden betaald, kunnen de lidstaten deze eveneens ten laste leggen van de personen die opnamedragers voor die kopieën in de handel brengen [zie artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/29 en arrest van 21 april 2016, *Austro-Mechana* (C-572/14, EU:C:2016:286, punten 17-26, en aldaar aangehaalde rechtspraak)].

⁷⁰ Zie arrest van 21 april 2016, *Austro-Mechana* (C-572/14, EU:C:2016:286, punt 37).

⁷¹ Dit arrest valt dus onder de bijzondere gevallen die in voetnoot 53 van deze conclusie worden genoemd.

⁷² Zie in die zin mijn conclusie in de zaak *Austro-Mechana* (C-572/14, EU:C:2016:90, punt 93). Daarentegen is van een dergelijke nauwe verbondenheid in het onderhavige geval mijns inziens geen sprake (zie de punten 84-89 van de onderhavige conclusie).

grondslagen berustten, te weten aansprakelijkheid uit overeenkomst, aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad en ten slotte ongerechtvaardigde verrijking. In die context had de verwijzende rechter het Hof met name de vraag voorgelegd of het gerecht dat krachtens artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening bevoegd was om zich over de op aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad gebaseerde vordering uit te spreken, ook accessoir bevoegd was ten aanzien van de vorderingen die waren gebaseerd op de aansprakelijkheid uit overeenkomst en de ongerechtvaardigde verrijking.

74. Het Hof heeft op die vraag geantwoord „dat een gerecht dat op grond van artikel 5, [punt 3, van de Brussel I-verordening] bevoegd is om kennis te nemen van het onderdeel van een vordering dat op onrechtmatige daad is gebaseerd, niet bevoegd is om kennis te nemen van de andere onderdelen van de vordering, die *een andere grondslag hebben dan onrechtmatige daad*”.⁷³ In het licht van de in het voorgaande punt in herinnering gebrachte context verwijst de uitdrukking „een andere grondslag hebben dan onrechtmatige daad” impliciet maar noodzakelijkerwijs naar de aansprakelijkheid uit overeenkomst en naar de *ongerechtvaardigde verrijking*.

75. *In de vierde plaats* ben ik, anders dan de Tsjechische regering en de Commissie, van mening dat de in de onderhavige conclusie in overweging gegeven uitlegging door de lezing van de Rome II-verordening niet wordt ontkracht, maar juist wordt bevestigd.

76. De binnen de werkingssfeer van die verordening vallende „niet-contractuele verbintenissen” omvatten, zoals ik in punt 47 van de onderhavige conclusie heb aangegeven, immers weliswaar de verbintenissen die hun grondslag vinden in een ongerechtvaardigde verrijking, maar binnen die verordening behoren laatstgenoemde verbintenissen tot een *specifieke categorie*.⁷⁴

77. Meer bepaald zijn, *ten eerste*, in hoofdstuk II van de Rome II-verordening regels opgenomen die van toepassing zijn op niet-contractuele verbintenissen die voortvloeien uit een onrechtmatige daad. Dat begrip dient mijns inziens dezelfde betekenis te krijgen als het in artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening opgenomen begrip „schadebrengend feit”.⁷⁵ Derhalve worden hier de in punt 62 van de onderhavige conclusie vermelde „verbintenissen uit onrechtmatige daad” beoogd.⁷⁶ Dat hoofdstuk II dekt bijgevolg dezelfde verbintenissen als genoemd artikel 5, punt 3.⁷⁷

78. *Ten tweede* zijn de regels voor niet-contractuele verbintenissen die voortvloeien uit een „feit dat geen onrechtmatige daad is”, in hoofdstuk III van de Rome II-verordening ondergebracht.⁷⁸ Van de op de betrokken verbintenissen gebaseerde vorderingen mag verondersteld worden dat

⁷³ Arrest Kalfelis (punt 19) (eigen cursivering).

⁷⁴ Wat strookt met het feit dat in het materiële recht van de lidstaten de ongerechtvaardigde verrijking binnen een op zichzelf staande (sui generis) categorie valt (zie punt 29 van de onderhavige conclusie).

⁷⁵ Gelet op de door de Uniewetgever beoogde samenhang bij de uitlegging van die twee verordeningen (zie punt 42 van de onderhavige conclusie) [die beter tot uitdrukking komt in de identieke termen die zijn gebruikt in bijvoorbeeld de Franse en de Duitse versie van beide verordeningen (NvdV)].

⁷⁶ Anders dan in een aantal taalversies van de Brussel I-verordening wordt in de Rome II-verordening niet verwezen naar het begrip „met onrechtmatige daad gelijkgestelde daad”. In de overwegingen 11 en 12 van laatstgenoemde verordening wordt evenwel gepreciseerd dat de erin opgenomen collisierregels met name van toepassing zijn op de „aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad” en op de „risicoaansprakelijkheid”.

⁷⁷ Zie in die zin arrest van 28 juli 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, punt 39). Met dien verstande dat de materiële werkingssfeer van de Brussel I-verordening voorziet in uitsluitingen die niet in de Rome II-verordening zijn opgenomen en omgekeerd.

⁷⁸ Zie overweging 29 van de Rome II-verordening.

zij niet onder artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening kunnen vallen.⁷⁹ Onder dat hoofdstuk III valt de ongerechtvaardigde verrijking. Die indeling vormt een bevestiging van het feit dat de teruggaveverbintenis waarop een vordering wegens een dergelijke verrijking is gebaseerd, haar grondslag niet vindt in een „schadebrengend feit” in de zin van dat artikel 5, punt 3.⁸⁰

79. *In het licht van het voorgaande* ben ik van mening dat de vorderingen tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking niet onder artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening vallen.⁸¹

80. Anders dan de Tsjechische regering stelt, leidt die uitlegging geenszins tot rechtsweigering. In situaties waarin artikel 5, punt 1, van die verordening niet van toepassing is⁸², is het enige gevolg dat een justitiabele voor een vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking geen bevoegdheidskeuze heeft en deze overeenkomstig de algemene regel van artikel 2, lid 1, van die verordening zal moeten instellen bij de gerechten van de lidstaat waar de verweerder woonplaats heeft.⁸³

81. *Voor het overige* is die uitkomst *ten eerste* volstrekt in overeenstemming met het systeem van de Brussel I-verordening. Ik wijs erop dat dit systeem nu juist berust op het *beginsel* dat de gerechten van de woonplaats van de verweerder bevoegd zijn.⁸⁴ Dienaangaande heeft het Hof herhaaldelijk geoordeeld dat die algemene regel, die de uitdrukking vormt van het adagium *actor sequitur forum rei*⁸⁵, te verklaren is door het feit dat de verweerder zich in beginsel gemakkelijker kan verdedigen voor de gerechten van zijn woonplaats.⁸⁶ Die keuze om de verweerder te

⁷⁹ Ik verwijs opnieuw naar punt 62 van de onderhavige conclusie. In die zin is de werkingssfeer van de Rome II-verordening mijns inziens ruimer dan die van artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening. Het klopt dat het Hof bij zijn arrest van 17 september 2002, Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499), heeft geoordeeld dat een vordering uit precontractuele aansprakelijkheid een vordering „uit onrechtmatige daad” in de zin van die bepaling is, terwijl de Uniewetgever de in artikel 12 van de Rome II-verordening opgenomen precontractuele aansprakelijkheid heeft ingedeeld bij de „feiten die geen onrechtmatige daad zijn”. Dat brengt een zeker gebrek aan samenhang met zich mee. Zoals het Hof heeft geoordeeld, vloeit de aansprakelijkheid voor de schade die het gevolg is van de ongerechtvaardigde verbreking van de contractonderhandelingen, voort uit een aan de verweerder toerekenbaar „schadebrengend feit”, te weten de schending van rechtsregels op grond waarvan partijen bij dergelijke onderhandelingen te goeder trouw dienen te handelen (zie de punten 25 en 27 van genoemd arrest).

⁸⁰ De stelling van de Commissie op bladzijde 9 van de toelichting bij het op 22 juli 2003 ingediende voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en van de Raad betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen („Rome II”) [COM(2003) 427 final], dat de ongerechtvaardigde verrijking aanleunt bij de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad, klopt mijns inziens dan ook niet. In tegenstelling tot de ongerechtvaardigde verrijking behoren „met onrechtmatige daad gelijkgestelde daden” als zodanig tot de „onrechtmatige daden” van hoofdstuk II van de Rome II-verordening.

⁸¹ Ik wijs erop dat het feit dat een dergelijke vordering strekt tot *teruggave* van een goed niet doorslaggevend is. Zoals ik in punt 41 van de onderhavige conclusie heb aangegeven, hangt de kwalificatie van een vordering af van de *grondslag* van de verbintenis waarop die vordering is gebaseerd, niet van de door de verzoeker gevorderde „herstelmaatregel” (*remedy*). Aldus vallen vorderingen tot teruggave wegens een „schadebrengend feit” (zie het begrip „restitution for wrongdoing” in de common law) mijns inziens onder artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening (zie in dezelfde zin Magnus, U., en Mankowski, P., op. cit., blz. 272). Hetzelfde geldt *mutatis mutandis* in het kader van de Rome II-verordening (zie Dickinson, A., op. cit., blz. 301-307, 496 en 497).

⁸² Zie de punten 44-52 van de onderhavige conclusie.

⁸³ De situatie verschilt dus aanzienlijk van die welke in het door de Tsjechische regering genoemde arrest van 16 december 2008, Masdar (UK)/Commissie (C-47/07 P, EU:C:2008:726), aan de orde was. Bij dat arrest heeft het Hof geoordeeld dat de Unierechters (die uit hoofde van de artikelen 268 en 340, tweede alinea, VWEU bij uitsluiting bevoegd zijn om zich uit te spreken over de tegen de Unie gerichte vorderingen „uit niet-contractuele aansprakelijkheid”) uit hoofde van die bepalingen eveneens bevoegd zijn om kennis te nemen van een vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking (zie punt 48 van dat arrest). De tegenovergestelde uitlegging zou volgens het Hof kunnen leiden tot rechtsweigering. Aangezien de nationale rechters binnen het stelsel van het VWEU bevoegd zijn om uitspraak te doen over de „aansprakelijkheid uit overeenkomst” van de Unie en de Unierechters om kennis te nemen van haar „niet-contractuele aansprakelijkheid”, zou een strikte uitlegging van het tweede begrip potentieel immers een negatief bevoegdheidsconflict hebben doen ontstaan waarbij de nationale rechters noch de Unierechters bevoegd zijn om van een dergelijke vordering kennis te nemen (zie punt 49 van genoemd arrest). In het systeem van de Brussel I-verordening is dat probleem daarentegen niet aan de orde.

⁸⁴ Zie punt 35 van de onderhavige conclusie.

⁸⁵ Volgens dit adagium moet de verzoeker de verweerder oproepen voor de gerechten van de woonplaats van de verweerder.

⁸⁶ Zie met name arresten van 17 juni 1992, Handte (C-26/91, EU:C:1992:268, punt 14); 13 juli 2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, punt 35), en 19 februari 2002, Besix (C-256/00, EU:C:2002:99, punt 52).

bevoordelen wordt dan weer gerechtvaardigd door het feit dat laatstgenoemde zich in de procedure doorgaans in een zwakkere positie bevindt omdat hij niet het initiatief daartoe heeft genomen en degene is tegen wie de vordering wordt ingesteld.⁸⁷

82. Aldus kan niet – zoals de Commissie wel doet – worden gesteld dat er op het gebied van civiel- en handelsrechtelijke verbintenissen geen „rechtvacuüm” zou mogen bestaan tussen artikel 5, punt 1, en artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening en er dus steeds een alternatief zou moeten zijn voor de bevoegdheid van de gerechten van de lidstaat waar de verweerder woonplaats heeft. Indien de in die bepalingen opgenomen aanvullende gerechten steeds beschikbaar zouden zijn, zou de algemene regel in strijd met de bedoeling van de Uniewetgever naar de achtergrond verdwijnen en de verzoeker worden bevoordeeld.⁸⁸

83. Zoals ik zojuist heb toegelicht, heeft het Hof integendeel herhaaldelijk geoordeeld dat aan artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening als uitzondering op die algemene regel een strikte uitlegging moet worden gegeven, waardoor die uitlegging „niet verder mag gaan dan de [in die bepaling] uitdrukkelijk voorziene gevallen”.⁸⁹ Door het begrip „schadebrengend feit” evenwel zo ruim als gesuggereerd door de Tsjechische regering of de Commissie uit te leggen, zou die bepaling juist op een geval worden toegepast dat niet uitdrukkelijk in die bepaling is voorzien, te weten dat van de ongerechtvaardigde verrijking.⁹⁰

84. *Ten tweede* ben ik er niet van overtuigd dat de doelstellingen van nabijheid en een goede rechtsbedeling die aan artikel 5, punt 3, van de Brussel I-verordening ten grondslag liggen⁹¹, anders dienen te worden uitgelegd.

85. Naast het feit dat die doelstellingen hoe dan ook niet toelaten om de bewoordingen van dat artikel 5, punt 3, buiten beschouwing te laten, betwijfel ik immers of er in casu een „bijzonder nauwe” band bestaat tussen de vordering in het hoofdgeding en de door verzoekster in het hoofdgeding geadieerde Kroatische gerechten, en derhalve of die rechter noodzakelijkerwijze beter dan de Duitse gerechten in staat is om zich over de argumenten van die vennootschap uit te spreken, met andere woorden om te bepalen of aan de voorwaarden voor een dergelijke verrijking⁹², met name op het gebied van het verzamelen en beoordelen van het ter zake relevante bewijsmateriaal, is voldaan.

86. De verwijzende rechter, bij wie de Tsjechische regering en de Commissie zich aansluiten, is van oordeel dat dit het geval is op grond dat het aan de basis van de verrijking liggende feit, te weten de door de voorgangster van BP EUROPA ingeleide tenuitvoerleggingsprocedure, zich in Kroatië heeft voorgedaan. Alle relevante feiten zouden dus aan dat land gerelateerd zijn, terwijl enkel de woonplaats van verweerder in het hoofdgeding zich in Duitsland bevindt.

⁸⁷ Zie arrest van 20 maart 1997, Farrell (C-295/95, EU:C:1997:168, punt 19).

⁸⁸ Zie in die zin conclusie van advocaat-generaal Jacobs in de zaak Engler (C-27/02, EU:C:2004:414, punt 55).

⁸⁹ Zie met name arrest van 18 juli 2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, punt 31 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

⁹⁰ Deze logica van een strikte uitlegging dringt zich des te meer op daar de omgekeerde oplossing er in een groot aantal gevallen toe zou leiden dat het gerecht van de woonplaats van de verzoeker bevoegd zou worden, waardoor een forum actoris tot stand zou worden gebracht dat diametraal tegengesteld is aan de algemene regel van de Brussel I-verordening [zie arrest van 19 september 1995, Marinari (C-364/93, EU:C:1995:289, punt 13)]. De Commissie suggereert immers om de plaats waar het voordeel aan de verzoeker had moeten zijn teruggegeven als de „plaats waar de schade is ingetreden” te beschouwen, waardoor mijns inziens in het merendeel van de gevallen de woonplaats van de verzoeker zal worden aangewezen.

⁹¹ Zie punt 36 van de onderhavige conclusie.

⁹² Zoals in punt 31 van de onderhavige conclusie in herinnering is gebracht.

87. Voor een beslissing op een vordering tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking dient evenwel bovenal te worden achterhaald of er inderdaad van een dergelijke verrijking sprake is geweest. Aldus lijken niet de gerechten van de plaats waar het aan de basis van de verrijking liggende feit zich heeft voorgedaan, maar, naar keuze, deze van de plaats waar de verweerder zich beweerdelijk heeft verrijkt, het best in staat te zijn om op een dergelijke vordering uitspraak te doen.

88. In artikel 10, lid 3, van de Rome II-verordening wordt naar analogie bepaald dat wanneer een ongerechtvaardigde verrijking zich voordoet zonder dat er sprake is van een reeds bestaande betrekking tussen de partijen en deze hun gewone verblijfplaats niet in hetzelfde land hebben, de daaruit voortvloeiende niet-contractuele verbintenis wordt beheerst door het recht van het land waar „de ongerechtvaardigde verrijking zich voordoet”. Aldus wordt niet het land bedoeld waar het aan de basis van de verrijking liggende feit zich heeft voorgedaan, maar het land waar de verweerder het betrokken economische voordeel heeft verkregen. Ingeval geld naar een bankrekening wordt overgemaakt, zoals dat in casu het geval is, doet de verrijking zich voor in het land van de bankinstelling waar die rekening is geregistreerd.⁹³

89. De kans is groot dat die plaats zich in casu in Duitsland bevindt.⁹⁴ De gerechten van de lidstaat waar de verweerder woonplaats heeft, voor zover het gaat om de gerechten van de plaats waar het voordeel is verkregen, zijn dus het best in staat om te beoordelen of die verrijking daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.⁹⁵ Hieruit blijkt mijns inziens dat er, algemeen bezien, geen sprake is van een nauwe band tussen vorderingen wegens ongerechtvaardigde verrijking en een ander gerecht dan dat van de woonplaats van de verweerder.⁹⁶

90. Het praktische ongemak voor HRVATSKE ŠUME om BP EUROPA te moeten oproepen voor de gerechten van de lidstaat waar laatstgenoemde is gevestigd (welk ongemak zoals gezegd voortvloeit uit de bedoeling van de Uniewetgever⁹⁷) wordt overigens gecompenseerd door een procedurevoordeel: gesteld dat de vordering gegrond is, en voor zover het vermogen van verweerder in het hoofdgeding zich in Duitsland bevindt, zal verzoekster in het hoofdgeding met het oog op de terugvordering van het litigieuze bedrag alvast beschikken over een uitvoerbare titel naar nationaal recht, het toekomstige vonnis van de Duitse gerechten, in plaats van gebruik te moeten maken van de exequaturprocedure om een eventueel Kroatisch vonnis in Duitsland uitvoerbaar te doen verklaren.⁹⁸

⁹³ Zie in dat verband Commercial Court, Queen’s Bench Division (Verenigd Koninkrijk), arrest van 15 juli 2015, Banque Cantonale de Genève tegen Polevent Ltd e.a., [2016] 2 W.L.R. 550, § 18, en Dickinson, A., op. cit., blz. 503-508. Tijdens het wetgevingsproces had het Parlement trouwens voorgesteld om het „recht van het land waar het feit dat aan de basis van de ongerechtvaardigde verrijking ligt zich hoofdzakelijk heeft voorgedaan [als aanknopingspunt te hanteren], ongeacht het land waar de verrijking heeft plaatsgevonden” (eigen cursivering) [zie het in eerste lezing op 6 juli 2005 uiteengezette standpunt van het Europees Parlement met betrekking tot de vaststelling van verordening (EG) nr. .../2005 van het Europees Parlement en de Raad betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen („Rome II”), document P6_TC1-COD(2003)0168]. Uiteindelijk is dat voorstel door de Uniewetgever evenwel niet overgenomen.

⁹⁴ De verwijzingsbeslissing bevat dienaangaande evenwel geen nadere gegevens.

⁹⁵ Het bewijs in het onderhavige geval van de correlatieve verarming van verzoekster in het hoofdgeding en van het ontbreken van een „rechtvaardigingsgrond” moet mijns inziens worden gezocht in het arrest van de Vrhovni sud (zie punt 14 van de onderhavige conclusie), dat in Duitsland kan worden erkend zonder vorm van proces (zie artikel 33 van de Brussel I-verordening).

⁹⁶ Zie de conclusie van advocaat-generaal Wahl in de zaak Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punt 69), en House of Lords (Verenigd Koninkrijk), Kleinwort Benson Limited tegen City of Glasgow District Council, standpunt van Lord Goff.

⁹⁷ Zie punt 81 van de onderhavige conclusie.

⁹⁸ Zie de artikelen 38-41 van de Brussel I-verordening.

V. Conclusie

91. In het licht van een en andere geef ik het Hof in overweging om op de eerste vraag van de Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (hoogste handelsrechter, Kroatië) te antwoorden als volgt:

„Artikel 5, punt 1, en artikel 5, punt 3, van verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken dienen aldus te worden uitgelegd dat een vordering tot teruggave wegens ongerechtvaardigde verrijking:

- geen betrekking heeft op ‚verbintenissen uit overeenkomst’ in de zin van de eerste bepaling, behalve wanneer zij nauw samenhangt met een bestaande of vermeend bestaande eerdere contractuele betrekking tussen partijen in het geding, en
- geen betrekking heeft op ‚verbintenissen uit onrechtmatige daad’ in de zin van de tweede bepaling.”